

Anmärkningsvärda fynd av småfjärilar (Microlepidoptera) i Sverige 2009

INGVAR SVENSSON

Svensson, I.: Anmärkningsvärda fynd av småfjärilar (Microlepidoptera) i Sverige 2009. [Remarkable records of Microlepidoptera in Sweden during 2009.] – Entomologisk Tidskrift 131 (1): 17-27. Uppsala, Sweden 2010. ISSN 0013-886x.

The series of annual compilations of remarkable records of Microlepidoptera is continued for the 37th year. Also this year was warmer than usual; especially April was reported warmer than in more than 150 years in parts of southern Sweden. Collectors still reported low numbers of many usually common species, probably caused by low reproduction in previous years. Few immigrants appeared and as before mines were still scarce. Few new province records have been reported. Three interesting collecting localities are described. One species, *Lypusa maurella*, is again assumed to be a Microlepidoptera and 7 species are reported new to our country: *Stigmella arbusculae* (Klimesch 1952), *Neurothaumasia ankerella* (Mann 1867), *Leucoptera lotella* (Stainton 1858), *Agonopterix multiplicella* (Erschoff 1877), *Coleotechnites piceaella* (Kearfott 1903), *Scrobipalpula tussilaginis* (Frey 1867) and *Endothenia pullana* (Haworth 1811). Six of them are probably newcomers from the south owing to warmer climate, though *N. ankerella* and *C. piceaella* were collected already in 1994 and *E. pullana* in 2005. Only *S. arbusculae* is regarded to be an old member of our fauna and possibly still not affected by the global warming. Thus at present 1721 species of Microlepidoptera are known from Sweden.

I. Svensson, Vivedalsvägen 10, Österslöv, SE-291 94 Kristianstad, Sweden.

Inledning

Detta är den 37:e årsrapporten om anmärkningsvärda småfjärilfynd i Sverige. Liksom förut behandlas i ett särskilt avsnitt sådana arter som är särskilt intressanta. Det följs av sedvanligt avsnitt om immigration och ett avsnitt med fortsättning om aktuella lokaler. Förutom vetenskapliga namn används i dessa tre avsnitt även svenska namn enligt Svensson & Palmqvist (1990). Berättelserna om de olika arterna grundas på insamlarnas egna uppgifter. I ett följande avsnitt förtecknas nya landskapsfynd, inklusive sådana från de första avsnitten. Insamlare anges här genom förkortningar enligt ZOO-TAX (Cederholm 1978, 1991). Insamlingsår anges endast för fynd före 2009. En förteckning över insamlare följer därefter.

Rapporten bygger på senaste upplagan av fjärilskatalogen (Svensson et al. 1994), med sam-

ma systematik och nomenklatur. Nu omnämnda arter uppdateras enligt nyare publikationer. Katalogens numrering används i avsnittet om nya landskapsfynd. Auktorsnamnen utelämnas här.

Det onormalt varma vädret fortsätter. Att april månad blev den varmaste uppmätta på över 150 år på många platser i landet var kanske mest anmärkningsvärt. Flera samlare rapporterar en fjärilsfattig säsong med låg numerär på många annars vanliga arter, vilket kan bero på svag reproduktion under tidigare år. Immigranter har nästan inte syns till. Liksom förut var det ont om minor på hösten. En art, hedsäckspinnare (*Lypusa maurella*), betraktas igen som småfjäril och uteslutes som storfjäril av Göran Palmqvist. Sju arter rapporteras som nya för landet: *Stigmella arbusculae* (Klimesch 1952), *Neurothaumasia ankerella* (Mann 1867), *Leucoptera lo-*

Figur 1. *Neurothaumasia ankerella* (Mann 1867), föreslagen det svenska namnet schacksvampmal. Denna oväntade nya svenska art upptäckte Hans Hellberg i sina gamla spännbräden, där det satt två honor från Barrevik på Orust i Bohuslän 7 juli 1994. Vingbredd 13 mm. Foto: Jan-Olov Björklund.

Neurothaumasia ankerella. This unexpected species new to Sweden was detected by Hans Hellberg on his old setting boards, where two females from Barrevik on Orust in the province of Bohuslän 7th July 1994 were sitting. Wing span 13 mm.

tella (Stainton 1858), *Agonopterix multiplicella* (Erschoff 1877), *Coleotechnites piceaella* (Kerfott 1903), *Scrobipalpula tussilaginis* (Frey 1867) och *Endothenia pullana* (Haworth 1811). Sex av dem är troligen nykomlingar på grund av varmare klimat, även om *C. piceaella* insamlats redan 1994 och *E. pullana* 2005. Endast *S. arbusculae* är säkert en gammal medlem av vår fauna och har möjligen inte ännu påverkats av den globala uppvärmningen. Därmed uppgår antalet småfjärilarter i Sverige till 1721.

Flera gamla rapportörer har tyvärr uteblivit p.g.a. den svaga säsongen, men några nya har tillkommit. Ett varmt tack till alla. Som vanligt bör rapporter för 2010 lämnas till mig omedelbart efter trettondagen för att hinna publiceras före högsäsongen.

Intressantare arter

Stigmella arbusculae (Klimesch 1952). Den 8 augusti 1991 fann Roland Johansson i nedre delen av fjällregionen på nordvästsluttningen av fjället Nuolja i Torne lappmark minor i bladen av nätvide (*Salix reticulata*) ur vilka våren 92 kläcktes två honor av en dvärgmal i *salicis*-gruppen. Den 20 augusti 2008 besökte Bengt Å. Bengtsson och jag golfbaneområdet på kalfjället

Figur 2. *Leucoptera lotella* (Stainton 1858), föreslagen det svenska namnet käringtandpuckelmal. Här avbildas ett av de 6 exemplar Jan Å. Jonasson hävade in på Bua hed i Askum i Bohuslän 25-30 juni 2009 som ny art för Sverige. Vingbredd 6 mm. Foto: Anders Larsson.

Leucoptera lotella. Here one of the six specimens Jan Å. Jonasson swept in Bua hed in Askum in the province of Bohuslän 25-30th June 2008 as new to Sweden. Wing span 6 mm.

ovanför Björkliden några kilometer därifrån och fann minor på en fläck nätvide. På våren kläckte Bengt en hane. Bengt och Roland har nu beslutat sig för att de kläckta djuren tillhör *S. arbusculae*, en art som beskrivits från Alperna och där lever på låga viden ovan skogsgränsen, bl.a. nätvide. Arten beskrivs och avbildas i Nationalnyckeln (Bengtsson et al. 2008). Fjärilen liknar sälgdvärgmal men har mörkare hårtofs på huvudet, ofta nästan svart, och tvärbandet i framvingarna är inte snett och vanligen bredare. Sannolikt är den en gammal medlem av vår fauna och har en vidare utbredning i fjällen, men samlarna är mera sällan där i augusti för att leta minor och fjärilen är därtill svår att skrapa upp och att kläcka. Den har endast en generation årligen och flyger sannolikt tidigt på sommaren. Som svenskt namn föreslås **nätvidedvärgmal**.

Stigmella speciosa (Frey 1858), tysklöndvärgmal, har hittats också på västsidan i Skåne. Hans Hellberg fann tomta minor på Ven 6.X.

Neurothaumasia ankerella (Mann 1867). Hans Hellberg har hittat äldre spännbräden som inte blivit tömda och där fanns två honor av denna för Sverige nya art från Barrevik på Orust i Bohuslän 7 juli 1994, ett snyggt exemplar och ett halvslitet, vingbredd 13 mm. De kom troligt

Figur 3. *Agonopterix multiplicella* (Erschoff 1877), föreslagen det svenska namnet rysspaltmal. Denna nya svenska fjäril från östra Europa har de senaste åren blivit allmännare i Finland och anträffades helt följdriktigt av Clas Källander i Engesberg i Gävle i Gästrikland 1-13.V och igen 12.IX-16.X.2009. Fjärilen liknar allmän plattmal (*A. heracliana*), men har ljust rotfält i framvingarna. Vingbredd 21 mm. Foto: Clas Källander.

Agonopterix multiplicella. This new Swedish species from east Europe that has become more abundant in Finland in the last few years was quite consequently found by Clas Källander at Engesberg in Gävle in the province of Gästrikland 1-13.V and again 12.IX-16.X.2009. The moth is similar to *A. heracliana*, but has a light basal field in the forewings. Wing span 21 mm.

gen till ljus, men kan också vara hittade på en husvägg. Fjärilen förekommer söderut i Europa och har närmast påträffats 1947 i frihamnen i Köpenhamn (Bengtsson et al. 2008) men betraktats som införd i Danmark. Den är lätt att skilja från andra genom det vita huvudet och den kontrastrika svartvita teckningen i framvingarna som påminner om schackrutor (Fig. 1). Larven uppges leva i ruten ved och bark av ek och alm, kanske i skalbagsgångar (Svensson 1993). Lokalen antyder att exemplaren knappast är införda, så arten är kanske redan etablerad i Sverige. Som svenskt namn godkänner Hans schacksvampmal.

Yponomeuta irrorella (Hübner 1796), molnfläckig spinnmal, har sedan 1994 haft en säker lokal vid Byxelkrok på Norra Öland (Svensson 1995) men kan vara bofast på fler ställen. Bo Olsson tog ett exemplar 2 km norr om Mörbylånga 21.VII och Peter Koch-Schmidt hade 8 exemplar i Lenstad 27.VII. Dessutom rapporterar Håkan Elmquist 3 exemplar från Hörte i

Figur 4. *Coleotechnites piceaella* (Kearfott 1903), föreslagen det svenska namnet granbarrmineral, insamlades ny för Sverige av Hans Hellberg redan 7.VII.1994 i Barrevik på Orust i Bohuslän men kommit fram först nu. Den ursprungligen nordamerikanska arten har etablerat sig bl.a. i England. Fjärilen kan i storlek och färg kanske förväxlas med tallskottmal (*Exoteleia dodecella*) som dock inte har vitt huvud. Vingbredd 11 mm. Foto: Jan-Olov Björklund.

Coleotechnites piceaella was collected new to Sweden already 7.VII.1994 at Barrevik on Orust in the province of Bohuslän but has not turned up until now. The originally North American species is established e.g. in England. The moth can in size and colour be mixed up with *Exoteleia dodecella*, which however has a white head. Wing span 11 mm.

Sydsåne 25-28.VII.

Leucoptera lotella (Stainton 1858). Vid inventering av fjärilar på ett naturreservat, Bua hed i Askum, Bohuslän den 25, 29 och 30 juni skraphåvade Jan Å. Jonasson sammanlagt 6 exemplar under sen eftermiddag-solnedgång på små bestånd av käringtand (*Lotus corniculatus*) glest inströdda bland ljungen i en kustljunghed på sandig mark. Från början av augusti till mitten av september påträffades också ett antal minor av arten, men då huvudsakligen i större enhetliga bestånd av käringtand i strandängsfragment i ljunghedens övergångszon mot havsstrand. Det verkar dock svårt att få larverna att överleva efter insamling. Arten är närmast känd från några lokaler på Jylland i Danmark, men är där veterligt bara funnen på stor käringtand (*Lotus pedunculatus*). Fjärilen (Fig. 2) liknar i storlek, vingbredd 5-6 mm, och färg mest johannesört-puckelmal (*L. lustratella*), men har fyra mörka streck genom fransarna i vingspetsen mot endast två hos denna. Apelpuckelmal (*L. malifoliella*)

har också fyra streck som dock inte börjar i en svart utan i en gul fläck och är större, 6-7 mm. Som svenskt namn på vår nya art har Jan svårt att tänka sig något annat än **käringtandpuckelmal**.

Agonopterix multiplicella (Erschoff 1877), har varit väntad i Sverige alltsedan den upptäcktes i Finland år 2000 och snabbt bredd ut sig där. Helt följdriktigt tog Clas Källander den i Ljusfälla i Gästrikland Gävle, Engesberg, två exemplar 1-13.V och ytterligare två exemplar 12.IX-16.X. Lokalen är en udde i Gävlebukten som mot norr avgränsas av en gammal herrgårdspark med ädellövskog på kalkrik mark. Mot söder och havet ligger tomter med torra ängsmarker som slåttas av respektive markägare. Gråbo (*Artemisia vulgaris*), som är artens huvudsakliga näringsväxt i Finland, förekommer rikligt på en mindre ruderatmark kring en nyanlagd avloppsreningsanläggning ca 100 meter från fyndplatsen. Det är att vänta att arten snabbt får fotfäste i landet, kanske också söderifrån, då den också anträffats i Danmark. Fjärilen (Fig. 3) kan lätt förväxlas med allmän plattmal (*A. heracliana*) men har ljust rotfält i framvingarna. Vingbredd 19-21 mm. Den beskrivs närmare av Palm (1989). Den lever övervintrande från slutet av augusti till mitten av juni. Som svenskt namn föreslås **ryssplattmal**.

Agonopterix broennoeensis (Strand 1919), fjällskäreplattmal, ses inte ofta. Clas Källander, Nils Ryrholm och Pavel Bina fick ett exemplar i sin Ljusfälla i Härjedalen, Skarvruets fjällhotell 23.VI-29.VIII.

Elachista lugdunensis Frey 1857, ljus vit-spetsgräsminerarmal, anmäldes som ny för Sverige föregående år, insamlad 1996 (Svensson 2009), men nu har äldre exemplar kommit fram. Bengt Å. Bengtsson hade tagit 2 hanar redan 10.VIII.1988 på Gårdby sandstätt på Öland. Vidare har Peter Koch-Schmidt håvat ett exemplar på denna lokal 25.VI.96. Nu gäller att klara ut hur larven lever och om arten har mer än en generation årligen.

Coleophora albella (Thunberg 1788), svartvit säckmal, har Göran Palmqvist ägnat en hel del tid åt och lämnat en utförlig rapport till länsstyrelsen på Gotland. Han har återfunnit den på två gamla lokaler, Hörsne, Dibjärs och Hejnum hållar, samt dessutom hittat den på två nya lo-

kaler, File hajdar och vägen mellan Bunne och Gothem, dock totalt endast 8 exemplar. Inga larvsäckar kunde påträffas. Håkan Elmquist hade mer tur som noterade 9 exemplar vid Ljusfångst i Dibjärs en gynnsam kväll 26.V. Inventeringarna ger en klar indikation att det habitat som arten föredrar på Gotland är ohävdade naturbetesmarker av alvartyp. Flygtiden kan säkert variera, men Göran tror på senare delen av maj till omkring midsommar med högflygning i slutet av maj – början av juni. Årets noterade flygtid var 21 maj-17 juni. Arten borde sökas på liknande marker i Småland och på Öland, där den inte setts på åtskilliga år.

Coleotechnites piceaella (Kearfott 1903). Från samma tillfälle som Hans Hellberg fick *Neurothaumasia ankerella* i Barrevik på Orust i Bohuslän 7 juli 1994, se ovan, hade han också två honor, vingbredd 10 och 11 mm, av denna ursprungligen nordamerikanska art som etablerat sig i England och Centraleuropa. Fjärilen (Fig. 4) kan nog förväxlas med en del andra oansenliga malar som tallskottmal (*Exoteleia dodecella*) men har vitt huvud och annorlunda genitalier, se Elsner et al. (1999). Den anges flyga i maj-juni. Och larven minerar barr av gran, gärna blågran (*Picea pungens*). Lokalen, havsstrand med spridda barrträd, bl.a. blågran, och sommarstugor, antyder inte införsel av arten, så fjärilen kan mycket väl bli bofast i Sverige. Som svenskt namn föreslås **granbarrminerarmal**.

Athrips amoenella (Frey 1882), praktstäm-mal. Grytsjöområdet, som behandlades under rubriken aktuella lokaler förra året (Svensson 2009), bjuder på fler goda arter. Nu har Bengt Å. Bengtsson 29.VI funnit också denna art här. Den förmodade normala värdväxten backvicker (*Vicia cassubica*) växer lite varstans här.

Scrobipalpa proclivella (Fuchs 1886), malörtsmåstäm-mal, finns kvar på sin hittills enda kända lokal i landet, soptippen i Hamra på Gotland, där jag träffade på den 9.VII.07 (Svensson 2008). Clas Källander och Nils Ryrholm fann sammanlagt sex exemplar där 25 och 26.VIII. Clas och Nils misstänker att det rör sig om en andra generation, och enligt litteraturen har arten två generationer i Mellaneuropa, kanske har den det också i Sverige. Det bör undersökas vidare och fjärilen finns sannolikt också på fler lokaler.

Scrobipalpula tussilaginis (Frey 1867) har nyligen anträffats ny för Danmark både på Själland och Bornholm, en fjäril 29.VII-3.VIII 2008 och sedan talrikt som minerande larver i blad av hästhov (*Tussilago farfara*) i olika grustag under hösten (Buhl et al. 2009). När jag hörde talas om detta på Eivind Palms traditionella julemøde 6 december 2008 sökte jag genast efter hemkomsten efter minor i närbelägna grustag men fann bara få ännu gröna blad, dock utan minor. Sökandet fortsatte hösten 2009 särskilt i Sydskåne med hjälp av fotografier av minor som Uffe Seneca sånt mig och det fanns flerstädes gott om hästhov, men inga minor stod att finna. Men så kom jag 27.IX förbi ett litet flackt grustag i Torsebro med mycket sparsam vegetation (Fig. 5) och såg ett litet stånd hästhov. En närmare granskning gav fem minerade blad som stämde med Uffes foton. Minan börjar närmast bladskaftet och blir sedan en stor svart fläck med ljus vågig kant, där larven gnager (Fig. 6). Det ryktas att tistelmåstävmal (*Scrobipalpa acuminatella*) har kläckts från hästhov, men den artens mina i tistelblad är en gång närmast mittnerven med många små utvikningar åt sidorna. Från mina minor blev det minst en puppa i en mjuk kokong som hade fästs på ett blad, så det finns hopp om att bestämningen kan bekräftas med kläckning. Inga fler minor kunde upptäckas varken i det lilla grustaget eller i omgivningarna, men den nyinvandrade arten blir säkerligen bofast i landet. Fjärilen avbildas och beskrivs utom i den danska artikeln även exempelvis kortfattat av Elsner et al (1999). Den nya arten kan lämpligen kallas **hästhovsmåstävmal**.

Epiphyas postvittana (Walker 1863), australienvecklare, har lyckats överleva bekämpning på sitt bosättningsförsök i Alnarp (Svensson 2009). Med hjälp av upptäckaren Patrick Sjöberg fick jag 7.VIII med mig några larver från växthuset med tropikväxter som verkar vara ett tillhåll, där de framför allt åt bladen av ett för mig okänt träd. De dog tyvärr snart. Citrusodlingen på vilken arten först anträffades, vart inhägnad och granskades inte. På äppelträd och andra lövträd i omgivningen kunde inga larvngrepp ses men kan förstås ändå förekomma. I växthuset finns arten kvar. Patrick hittade några puppor 4.XII ur vilka fjärilar kläcktes.

Ditula angustiorana (Haworth 1811), idegranbredvecklare, har hittills endast anträffats nära kusten i södra Skåne, men Clas Källander och Nils Ryrholm har funnit två exemplar i Bara, Torup 31.VII och Ronny Lindman och Nils Ryrholm har ett exemplar från Halland Halmstad, Grötvik 22.VII.

Endothenia pullana (Haworth 1811) har först nyligen upptäckts som ny för Danmark men hann komma med i boken om Nordens vecklare (Svensson 2006). Bengt Å. Bengtsson blev den förste att finna arten också i Sverige, då han nu i sin samling funnit en hane från Kastlösa, Penåsa på Öland 10.VII.2005 (Fig. 7). Han har ytterligare två misstänkta exemplar från Eriksöre, Karlevistenen 7.VII.2006, men fjärilarna kan inte alltid säkert skiljas från stinksyskerotvecklare (*E. nigricostana*). På eller nära båda platserna växer värdväxten knölsyska (*Stachys palustris*), vid Karlevistenen också några plantor stinksyska (*S. silvatica*), värd för stinksyskerotvecklaren. I Danmark har man kläckt fjärilen från döda stänglar av värdväxten, insamlade under senhösten. Den sannolikt ganska nyinvandrade nya svenska arten kallas i Nordens vecklare för **knölsyskevecklare**.

Eucosma scorzonera (Benander 1942), svinrotvecklare. Artens förstadier har inte varit kända, så det har funnits tvivel på att den verkligen lever på svinrot (*Scorzonera humilis*). Per Sjökvist har fortsatt forskningen på lokalen Älvhyttan i Västmanland och i en rapport konstaterat att honan lägger ägg endast på blomstängeln av svinrot efter inspektion av blomknoppen, vanligtvis nertill nära markytan och endast ett ägg per planta, så åtminstone värdväxten bör vara säkrad. Inga fjärilar anträffades i Herrfallsäng naturreservat eller på den tidigare lokalen vid Garphyttans nationalpark. Nu återstår närmast att kläcka fjärilen från de larver Per hittat i blomknoppar. Även exempelvis Hans Karlsson har besökt Älvhyttan den 5.VI och sett fjärilen flyga i stort antal kl. 17-19. Älvhyttan har visat sig vara landets överlägset bästa lokal för svinrotvecklare. Inte ens Gotland, där Göran Palmqvist fortsatt sin forskning på arten, kan uppvisa något liknande. Från Öland med typlokalen finns inga nyare rapporter.

Figur 5. Fyndlokalen för den för Sverige nya arten *Scrobipalpula tussilaginis* (Frey 1867), ett flackt litet grustag med sparsam vegetation i norra utkanten av Torsebro i Skåne. Foto: Ingvar Svensson.

The locality of the species new to Sweden *Scrobipalpula tussilaginis*, a flat little gravel pit just north of Torsebro in the province of Scania.

Figur 6. Mina i blad av hästhov (*Tussilago farfara*) av *Scrobipalpula tussilaginis* (Frey 1867), föreslagen det svenska namnet hästhovsmåstävmal. Foto: Ingvar Svensson.

Mine in leaf of *Tussilago farfara* made by the larva of *Scrobipalpula tussilaginis*.

Cydia amplana (Hübner 1799), tegelfärgad ekollonvecklare, ser ut att ha etablerat sig ordentligt i Skåne. Exempelvis rapporterar Clas Källander och Nils Ryrholm 18 exemplar från Ystad, Nybro 2.VIII och Bengt Å. Bengtsson en hona från Hagestad så sent som 19.VIII. För första gången har den visat sig i mina trakter, när jag fick ett vackert exemplar på ljus på Kjugekull 23.VII, följt av ytterligare ett något slitet 3.VIII på Bo Olssons lampa. Däremot verkar fjärilen ännu inte ha hittat till min föräldragård Romperöd, där intensiv ljusfångst med flera lampor bedrevs i ädellövskog med gamla ekar i samband med min 90-årsdag den 29.VII

Cydia leguminana (Lienig & Zeller 1846), almbarkvecklare, har bara tagits i ett fåtal exemplar på spridda lokaler i Sydsverige. Helt oväntat fick jag en hona på den höga tallbevuxna grusåsen väster om flygfältet i Hög i Hälsingland 24.VI. Det kan finnas någon yngre alm insprängd i tallskogen. Fyndet är nog det nordligaste överhuvud för arten.

Epermenia falciformis (Haworth 1828), rödgul strättemal, verkar ha en disjunkt utbredning i landet eller också är den alltså förbisedd. Den är hittills noterad bara från Norrbotten, Uppland och Gotland. Clas Källander har funnit ett exemplar i Gästrikland Gysinge, Näset 19.VII.

Clas skriver att fyndet tillsammans med Ingemar Frycklunds djur från Komossängen i Uppland möjligen indikerar en utbredning efter nedre Dalälven.

Eurhodope rosella (Scopoli 1763), rosenmott, finns kvar på sin nu enda kända lokal i Norden, Kjugekull i Skåne. Det kom ett slitet exemplar till Bo Olssons lampa 3.VIII. Fårbetet inom naturreservatet verkar ha avtagit och enskilda blomkorgar av värdväxten kunde igen ses.

Euzophera fuliginosella (Heinemann 1865), björkrörmott, är förhållandevis sällsynt med en så vanlig värdväxt som björk. Anders Ohlsson rapporterar ett exemplar från Grytsjön i Småland 2.VII.

Endotricha flammealis (D&S 1775), lövkrattmott, verkar ha haft ett gott år även om den normalt just inte är någon sällsynthet i lövkratt vid

Figur 7. *Endothenia pullana* (Haworth 1811), förelagen det svenska namnet knölsyskevecklare. Ny för Sverige. Exemplaret insamlat av Bengt Å. Bengtsson i Penåsa i Kastlösa på Öland 10.VII.2005. Foto: Bengt Å. Bengtsson.

Endothenia pullana. New to Sweden. The specimen collected by Bengt Å. Bengtsson at Penåsa in Kastlösa in the province of Öland 10.VII.2005.

Figur 8. Närshamn. Grustag med omväxlande ruderalflora i ett strandnära område med torrängar som håller på att växa igen med enbuskar. Fyndlokal för många rödlistade småfjärilar som hampflockelsäckmal, kattfotfjädermott, klofibblefjädermott, spåstistelfjädermott, gråbenkrisslefjädermott, klintrötvecklare, motfläckpalpmal, glasörtsmåstävmal och grånad småstävmal. Foto: Göran Palmqvist.

Närshamn. Gravel pit with varied ruderal flora in an area close to the sea shore with dry meadows that are becoming overgrown by junipers. Many red-listed microlepidoptera are found here like *Coleophora follicularis*, *C. brevipalpella*, *C. hackmani*, *Platyptilia tesseradactyla*, *Crombrugghia distans*, *Calyciphora albodactylus*, *Oidaematophorus vafradactylus*, *Endothenia oblongana*, *Syncopacma sangiella*, *Scrobipalpa salinella* and *Gnorimoschema herbichi*.

kusten. Markus Forslund rapporterar den från flera lokaler: Höga sand i Blekinge 18.VII (vanligaste fjärilen), Kalmar i Småland 16.VII och Beijershamn på Öland 18.VII. Även på södra Gotland verkar arten vara på väg att etablera sig Barrshage ett exemplar 27.VII-26.VIII och ett vid Hallbjäns 27.VII-27.VIII (KJCS, RYRS).

Pediasia contaminella (Hübner 1796), förväxlat gräsmott, har Bengt Å. Bengtsson konstaterat i Grytsjöområdet 22.VII och kommenterar det med att denna gräsmatte- och gräsmarksart, som var så ovanlig för 30 år sedan, nu nått t.o.m. de inre skogarna i Småland. I hans gräsmatta på Öland är den mycket vanlig under högsommaren.

Eudonia laetella (Zeller 1846), vitt ugglemott, har Clas Källander fått i Uppsala 16-19. VII, bedömt som ett migrerande exemplar. Han har vid det här laget fångstdata från 20 år i sin trädgård och aldrig tidigare observerat arten. Till detta kan dock anmärkas att fjärilen mest ses enstaka på sina få svenska fyndlokaler.

Anania verbascalis (D&S 1775), kungsljusmott, ser verkligen ut att ha etablerat sig i landet. Håkan Elmquist fick ett exemplar på Sandhammaren 27.VII och Bengt Å. Bengtsson ett exemplar i Bäckaskogs grustag i Skåne 28.VII, Clas Källander och Nils Ryrholm såg också arten i SO Skåne: Spraggehusen ett exemplar 24.VI-6. VII och ytterligare ett 8-15.IX samt ett ex vid Kåseberga 7.IX-7.X. Per-Eric Betzholtz fick två exemplar på Utlängan i Blekinge 29.VII-12.VIII och ytterligare två 13-29.VIII och Hans Karlsson ett exemplar hemma i Dörby på Öland 15-19.VIII och ännu ett i Gårdby 21.VIII. På södra Gotland gjorde Clas och Nils ytterligare fynd av *verbascalis*: Barrshage fem exemplar 27.VII-26.VIII, ett vid Hallbjäns 27.VII-27.VIII samt ett vid Oja 27.VII-24.VIII.

Nascia ciliaris (Hübner 1796), jättestarmmott. Hans Karlsson rapporterar att han fått ett exemplar på *Pammene argyrana*-feromon i Algutsrum på Öland 2-3.VI och dessutom ett exemplar på ljus hemma i Dörby i Norra Möckleby 23-30. VI.

Inga **extragenerationsdjur** har rapporterats, vilket dock inte utesluter att sådana förekommit.

Immigration

Ytterligare ett år med mycket liten immigration. Naturligtvis visade sig återigen ingen immigrant hemma hos mig i Österslöv, alltså inte ens nattflymott (*Nomophila noctuella*). Enstaka sådana har dock visat sig i landet. Clas Källander, Karl Källander och Nils Ryrholm fick totalt 6 exemplar i ljusfällor vid kusten i sydvästra Skåne 12.VIII-7.X. Clas hade dessutom ett exemplar i ljusfälla i Gävle i Gästrikland 13.VIII-11.IX. Jesper Lind rapporterar ett exemplar från Mellstaby på Öland 5.IX.

Clas Källander, Karl Källander och Nils Ryrholm har fått ett exemplar av vandrarrängsmott (*Udea ferrugalis*) 12-23.VIII i sin ljusfälla i Spraggehusen i Ö. Hoby i Skåne.

Gränsen mellan vad som är bofasta djur, införda eller immigranter kan vara svår att dra. Tandsydmmott (*Duponchelia fovealis*) är ett sådant gränsfall, men det exemplar som 6.VII kom till Jan Erik Malmstogens lampa i trädgården på Ängvägen i Torup i Halland får bedömas som immigrant. Likaså det som 26.VII-23.VIII kom i den ljusfälla som Clas Källander, Karl Källander och Nils Ryrholm satt ut i Hamra, Suders på Gotland. Kanske kan fjärilen småningom t.o.m. bli bofast.

Mats Lindeborg fann 15.VIII hemma i Kalmar i Småland inomhus på en vägg ett brokigt sydmott (*Synclera traducalis*), som han bedömer som infört, även om det första exemplaret i landet togs hösten 1998 på Gotland under omständigheter som tyder på inflygning (Svensson 1999).

Kålmalen (*Plutella xylostella*) visade sig hemma hos Clas Källander i Uppsala för första gången för året 27.IV och enstaka exemplar under de följande dygnen. Natten mellan 4 och 5.V fångade hans ljusfälla hela 15 kålmalar. Veckorna därefter avtog arten i antal men visade sig hela tiden. När han besökte Gotland 20-24 maj var arten allestädes närvarande. Kring månadsskiftet maj-juni ökade arten i antal och det kom 10-20 kålmalar i tomtfällan varje natt. Natten den 10-11 juni kommer så massor med kålmalar med varmluft som strömmar norrut. Arten är därefter ordentligt etablerad och blir alltmer besvärlig att hålla reda på. Under den följande månaden minskar malen något i antal. Under perioden 21-24 juli då han rör sig i

Gävletrakten kommer en ny laddning kålmalar. Arten blir nu besvärande vanlig. Under resten av sommaren finns kålmalen alltid närvarande men han lägger inte märke till några snabba ökningar i antal som kan tyda på migration. Årets sista kålmalar observerar han vid ett besök i Skåne den 10 oktober.

Inga fler immigranter har rapporterats.

Aktuella lokaler

Närshamn på östra sidan av Gotland strax innanför Närsholmen beskrivs av Göran Palmqvist: Strandvallsmaterial av grus, sand och mörklera med ett tunt jordskikt har skapat torrmarksängar som tidigare utnyttjades som naturbetesmarker. Naturbetet är sedan länge övergivet. Igenväxningen på de mer sandiga delarna har gjort att enen i stora delar av området har slutit sig och bildat nästan ogenomträngliga bestånd. Detta har på senare tid motverkats av täktverksamhet som skapat en rik ruderalflora (Fig. 8) men som också förstört förutsättningarna att restaurera en del av de forna torrmarkerna. I väster ligger en skjutbana som används och hålls öppen. Intressant torrmarksflora med bl.a. kattfot, backglim, reseda, blåeld (*Antennaria dioica*, *Silene nutans*, *Reseda*, *Echium vulgare*). Vid hamnen växer krissla (*Inula salicina*) och flertalet av krissledjuren finns där. Exempel på arter som är funna i området med hotkategori enligt 2005 års rödlista: hampflockelsäckmal NT, stor klintsäckmal NT, punkterad backglimsäckmal VU, kattfotfjädermott NT, klofibblefjädermott NT, spåstistelfjädermott EN, gråbenkrisslefjädermott VU, klintrotvecklare NT, motfläckpalpmal EN, glasörtsmåstävmal VU, grånad småstävmal NT (*Coleophora follicularis*, *C. brevipalpella*, *C. hackmani*, *Platyptilia tesseradactyla*, *Crombrughia distans*, *Calyciphora albodactylus*, *Oidaematophorus vafradactylus*, *Endothenia oblongana*, *Syncopacma sangiella*, *Scrobipalpa salinella*, *Gnorimoschema herbichi*).

Älvhyttans naturservat (Fig. 9) i Västmanland omkring en mil sydväst om Nora har inventerats på svinrotvecklare (*Eucosma scorzonera*) av Per Sjökvist som kommit fram till att här finns landets (och därmed världens) överlägset bästa lokal för arten, se ovan. Här kan nog finnas en hel del andra intressanta småfjärilar.

Krokvik är en järnvägsstation på linjen Kiru-

na-Narvik med en synnerligen rymlig parkeringsplats för bilar och intressant omgivning, belägen i nedre björkregionen. I myrkanten 40 m norr om parkeringsplatsen tog Poul Szyska 4.VII.2008 en bredvingemal (*Incurvaria*) som förmodligen är obeskriven och provisoriskt kallades mysteriemal på svenska. Den hade flugit upp från en buske mitt på dagen (Svensson 2009). Lokalen fick nu besök av mig 2, 3 och 9 juli, men mycket få fjärilar fanns att se och särskilt ingen mysteriemal. Just där Poul tagit sitt exemplar (Fig. 10) växte ett litet bestånd av odonvide (*Salix myrtilloides*) men på myren i övrigt bara några få plantor. Jag har många gånger funderat över, varför vi inte hittar någon speciell fjäril på denna rätt särpräglade nordliga videart. Kanske kan det löna sig att titta extra noga, när man kommer på förekomster av den.

Nya landskapsfynd

7. *Eriocrania (Heringocrania) chrysolepidella*. Ha (mina JOJS).
 10. *E. salopiella*. Vg (LEWS 43).
 30. *Stigmella glutinosae*. Nb (BÅBS).
 51a. *S. arbusculae*. To (JOHS 92, BÅBS).
 144. *Lampronia capitella*. Ly (SVNS).
 200. *Nemapogon wolffiella*. Vb (SVNS).
 203. *N. clematella*. Ha (LNYS, RYRS).
 211a. *Neurothaumasia ankerella*. Bo (HHLS 94).
 309. *Phyllonorycter trifasciella*. Bo (JOJS).
 315. *P. sagitella*. Jä (SVNS).
 355. *Argyresthia sorbiella*. To (JOHS 60).
 358. *A. retinella*. Lu (GUFSS).
 359. *A. fundella*. Sm (JOHS 00).
 363. *A. pulchella*. Ha (UMSS), Lu (GUFSS).
 381. *Zelleria hepariella*. Ha (UMSS).
 432. *Paraleucoptera sinuella*. Ås (SVNS).
 434a. *Leucoptera lotella*. Bo (JOJS).
 445. *Glyphipterix minorella*. Nä (MAIS).
 479a. *Agonopterix multiplicella*. Gä (KJCS).
 517. *Ethmia bipunctella*. Dr (Yngve Johansson och Håkan Sandin genom PGAS).
 530. *Telechrysis tripuncta*. Vs (KJCS).
 540. *Carcina quercana*. Vs (MAIS).
 559. *Elachista atricomella*. GS (FAZS 08 genom JOJS).
 564. *E. compsa*. Ha (JOJS).
 565. *Elachista elegans*. Vr (PENS).
 578. *E. humilis*. Ly (SVNS).
 596. *E. adscitella*. Vs (LAWS).
 599. *E. bedellella*. Bo (JOJS 05).
 599a. *E. lugdunensis*. ÖI (BÅBS 88, KSMS 96).
 643. *Coleophora murinella*. Hs (SVNS).

Figur 9. Älvhyttans naturreservat. Landets och därmed världens överlägset bästa lokal för svinrotvecklare (*Eucosma scorzonnerana*). Foto: Göran Palmqvist.

Älvhyttans nature reserve. Sweden's and thus by far the world's best locality for *Eucosma scorzonnerana*.

658. *C. mayrella*. Ly (SVNS).
 671. *C. albidella*. Ly (SVNS).
 697. *C. alticolella*. Ly (SVNS).
 698b. *C. maritimella*. ÖI (BÅBS).
 708. *C. atriplicis*. Hs, Vb (SVNS).
 724. *C. expressella*. Gä (KJCS).
 766. *M. divisella*. ÖI (BÅBS).
 768. *M. subbistrigella*. ÖI (BÅBS).
 849a. *Coleotechnites piceaella*. Bo (HHLS 94).
 855. *Teleiodes wagaе*. Bo (JOJS).
 857. *T. proximella* Lu (GUFs).
 859 *T. epomidella*. Vr (PENS).
 871. *Bryotropha umbrosella*. Bo (JOJS).
 908. *Gelechia sororculella*. Lu (GUFs).
 932. *Scrobipalpa obsoletella*. Hs (SVNS).
 933c. *Scrobipalpula tussilaginis*. Sk (SVNS).
 948. *Caryocolum alsinella*. Bo (JOJS 83), Vr (PENS).
 981. *Anacampsis fuscella*. Sö (larv 16.VI EQTS).
 995. *Brachmia lineolella*. Sm (LTSS).
 1013. *Choristoneura hebenstreitella*. Gä (KJCS).
 1042. *Ditula angustiorana*. Ha (LNYS, RYRS).
 1079. *Acleris shepherdana*. Go (KJCS, KJKS, RYRS).
 1093. *A. nigrilineana*. Ha (UMSS foto, genitalier alltså ej kontrollerbara).
 1107. *Phalonidia manniana*. Hs (SVNS).
 1112. *P. minimana* Jä (SVNS).
 1120. *Aethes nricana*. Pi (SVNS).
 1135. *Cochylidia subroseana*. Ly (SVNS).
 1176. *Olethreutes olivana*. Pi (SVNS).
 1199. *Apotomis infida*. Ly (SVNS).
 1216a. *Endothenia pullana*. ÖI (BÅBS 05).
 1276. *Epinotia gimmerthaliana* To (SVNS).
 1305. *Epiblema foenella*. Hs (SVNS).
 1317. *Eucosma hohenwartiana*. Ha (RYRS).
 1384. *Cydia cognatana*. Ly (SVNS).
 1387. *C. illutana*. Sm (LTSS).
 1392. *C. leguminana*. Hs (SVNS).
 1394. *C. inquinatana*. Nä (KAHS).
 1397. *C. janthinana*. Up (BJOS).
 1404. *C. orobana*. Ly (SVNS).
 1415. *Dichrorampha obscuratana*. Ås, Ly (SVNS).
 1456a. *Epermenia falciformis*. Gä (KJCS).
 1470. *Cnaemidophorus rhododactyla*. Gä (KJCS).
 1481. *Stenoptilia pelidnodactyla*. Vr (PENS).
 1492. *Pselnophorus heterodactyla*. Sö (EQTS).
 1498. *Leioptilus lienigianus*. Up (BJOS).
 1548. *Apomyelois bistratella*. Ha (LNYS, RYRS).
 1574. *Orthopygia glaucinalis*. Vr (PENS).
 1636. *Scoparia ancipitella*. Hr (KJCS, RYRS, BIPU).
 1651. *Evergestis extimalis*. Hr (KJCS, RYRS, BIPU).
 1656. *Metaxmeste schrankiana*. Gä (KJCS).
 1683. *Plyctaenia stachydalis*. Up (BZZS, KJCS, LTSS).
 1703. *Duponchelia fovealis*. Ha (MAIS), Go (KJCS, KJKS, RYRS).
 1704a. *Synclera traducalis*. Sm (LTSS).

Insamlare

BIPU=Pavel Bina, BJOS=Jan-Olov Björklund, BZZS=Per-Eric Betzholtz, BÅBS=Bengt Åke Bengtsson, EQTS=Håkan Elmquist, FAZS=Marcus Franzén, FOUS=Markus Forslund, GUFs=Kjell Hedmark (Gustafsson), HHLS=Hans Hellberg,

Figur 10. Krokvik. Lokal för den förmodligen obeskrivna bredvingemalen (*Incurvara* sp.) som Poul Szyska fann flygande över ett litet bestånd av odonvide (*Salix myrtilloides*) 4.VII.2008 (Svensson 2009). Foto: Ingvar Svensson.

Krokvik. Locality for the probably undescribed *Incurvara* species that Poul Szyska collected flying over a small stand of *Salix myrtilloides* 4.VII.2008 (Svensson 2009).

JOHS=Roland Johansson, Yngve Johansson, JOJS=Jan Å. Jonasson, KAHS=Hans Karlsson, KJCS=Clas Källander, KJKS=Karl Källander, KSMS=Peter Koch-Schmidt, LAWS=Sven Larsson, LEWS=Anders Lewin, LJRS=Jesper Lind, LNYS=Ronny Lindman, LTSS=Mats Lindeborg, MAIS=Jan-Erik Malmstigen, OAOS=Anders Ohlsson, OLBS=Bo Olsson, PENS=Carl-Åke Pettersson, PGAS=Göran Palmqvist, RYRS=Nils Ryrholm, Håkan Sandin, SPAS=Patrick Sjöberg, SVNS=Ingvar Svensson, SÖKS=Per Sjökvist, UMSS=Magnus Unger.

Litteratur

Bengtsson, B.Å., Johansson, R. & Palmqvist, G. 2008. Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Fjärilar: Käkmalar-säckspinnare. Lepidoptera: Micropterigidae-Psychidae. – ArtData-banken, SLU, Uppsala.

Buhl, O., Falck, P., Karsholt, O., Larsen, K. & Vilhelmsen, F. 2009. Fund af småsommerfugle fra Danmark i 2008. – Ent. Meddr. 77: 65-81.

Cederholm, L. 1978. Namnkoder – ett förslag till enhetliga personangivelser inom biologin. – Ent. Tidskr. 99: 135-141.

Cederholm, L. 1991. Svenska Zoolog-listan. – Stencil. Zoologiska Museet i Lund.

Elsner, G., Huemer, P. & Tokár, Z. 1999. Die Palpenmotten Mitteleuropas. – Bratislava.

Palm, E. 1989. Nordeuropas Prydvinger. – Fauna Bøger, Köpenhamn.

Svensson, I. 1993. Fjärilkalender. – Förlag Hans Hellberg, Lofotengatan 16 Husby, 16433 Kista.

Svensson, I. 1995. Anmärkningsvärda fynd av småfjärilar (Microlepidoptera) i Sverige 1994. – Ent. Tidskr. 116: 47-53.

Svensson, I. 1999. Anmärkningsvärda fynd av småfjärilar (Microlepidoptera) i Sverige 1998. – Ent. Tidskr. 120: 23-35.

Svensson, I. 2006. Nordens vecklare. The Nordic Tortricidae. – Entomologiska Sällskapet i Lund.

Svensson, I. 2008. Anmärkningsvärda fynd av småfjärilar (Microlepidoptera) i Sverige 2007. – Ent. Tidskr. 129: 15-28.

Svensson, I. 2009. Anmärkningsvärda fynd av småfjärilar (Microlepidoptera) i Sverige 2008. – Ent. Tidskr. 130: 61-72.

Svensson, I., Elmquist, H., Gustafsson, B., Hellberg, H., Imby, L. & Palmqvist, G. 1994. Catalogus lepidopterorum sueciae. – Naturhistoriska Riksmuseet & Entomologiska föreningen, Stockholm.

Svensson, I. & Palmqvist, G. 1990. Förteckning över svenska fjärilsnamn. – Entomologiska föreningen, Stockholm.